

TEZĂUR LITURGIC
27 DECEMBRIE
SF. IUSTIN POPOVICI

VIAȚA
SF. CUVIOS-
MĂRTURISITOR
TEODOR GRAPTUL
DE LA
SF. SAVA-ISRAEL

BELGRAD, 1977

Архимандрит ЈУСТИН Поповић ЖИТИЈА СВЕТИХ

**27. ДЕЦЕМБАР
ЖИТИЈЕ И СТРАДАЊЕ СВЕТОГ**

**ПРЕПОДОБНОМУЧЕНИКА И ИСПОВЕДНИКА
ТЕОДОРА И БРАТА МУ ПРЕПОДОБНОГ
ТЕОФАНА, Начертаних**

МЕЂУ МУЧЕНИЦИМА пострадалим за Христа, једни су се подвизавали за хришћанску веру супротстављајући се незнабошцима који су штитили своју идолопоклоничку заблуду; а други, подвизавајући се за праву веру против хришћана, но хришћана који су неправославно веровали, поднеше не мање трудова од првих, због чега и добише једнаке с њима венце. Међу ове друге спада дивни и велики Теодор.

Теодора одгаји Палестина, дата Богом у наслеђе Аврааму и с правом названа обећана земља, јер из ње произађе не само сав сабор Пророка и Патријараха, него и сам Христос отуда је по телу, а тако исто и сав сабор богоугодних Апостола. Та земља даде свету и овај светилник вере и стуб побожности – светог Теодора. Јер његови благородни родитељи,^[10] чије се сво имање и богатство састојаше у томе што беху и

називаху се хришћани, живљаху у светом граду Јерусалиму. Издајак њихов, свети Теодор још у раном детињству стече од њих велику мудрост; и у доба дечаштва он поседоваше ум не дечачки. Уместо да се бави дечјим играма и посвећује пажњу позориштима, он стално борављаше по храмовима Божјим. За њега беше најпријатније позориште: да марљиво посматра добра дела и честите нарави, и да себе учи њима и упражњава их. Уједно с тим, њему беше хвала ово: непрекорно слушати своје родитеље. Једном речју: Теодор од самог почетка показа, као нека плодносна воћка, какав ће он бити касније.

Када Теодор поодрасте, родитељи га дадоше у манастир светог Саве Освећеног једном ученом и врлинском презвитеру, да код њега изучи Божанске књиге Светога Писма, а уједно с тим да се научи и страху Божијем. Теодор имађаше брата по имену Теофана, млађег од њега по годинама али равног њему по врлинама. Они се заједно учеху код тог истог презвитера. Бистар, Теодор за кратко време изучи сву предавану му књижну науку. Но жудећи за вишом философијом, за вишим знањима, Теодор изађе из манастира и нађе једног старијег, врло мудрог човека, и замоли га да га узме међу своје ученике. Код овог учитеља Теодор савршено

изучи не само светску философију него стече и мудрост духовну. Он се научи од њега презирати свет и све што је у свету. И пошто постаде савршен у обема философијама, у обема наукама: светској и духовној, он се поново врати у обитељ светога Саве. И замонаши се.

Творећи као монах угодна Богу дела, он животом својим превазилажаше друге. Јер ко тамо беше кроткији од њега? ко незлобивији? ко уздржљивији? ко боље од њега знађаше када треба ћутати или говорити, или што урадити, и то тако да се ни молчаније не наруши, нити корисна реч пропусти изговорити у право време, нити неки манастирски посао оставити неурађен? Ко тако умртви тело своје, обузда очи и језик, одби нападаје помисли, као Теодор? Због таквих врлина његових, по промислу Божјем а и по жељи све тамошње братије, њега Јерусалимски архијереј посвети за презвитера. И тако, обитељ светога Саве имађаше њега као вредну пчелу која марљиво скупља мед врлина. Но о преподобном Теодору ваља рећи и то, да у њему беше нешто што некада и у пророку Јеремији, коме би речено од Бога: Прије него те саздах у утроби, знах те; и прије него изиде из утробе, посветих те (Јерем. 1, 5). Јер када он још као дечко живљаше у лаври светога Саве и учаше се књизи код споменутог презвитера, овај

богонадахнути презвитер прорече о њему ово: „Овај дивни младић свој подвижнички живот на земљи завршиће мученичком смрћу ради Христа“. – То се касније и зби, као што ће се видети из даљег излагања.

У то време поново плану иконоборска јерес која беше искорењена из Цркве после Лава Исавријанца, Константина Копронима и сина му Лава Хазара, и предана анатеми Седмим Васељенским сабором,^[11] сазваним од благочестиве царице Ирине и сина јој Константина. Ову јерес обнови злочестиви цар Лав Јерменин.^[12]

Када свјатјејши патријарх Никифор^[13] крунисаше Лава Јерменина у саборној цркви за цара и меташе му круну на главу, он осети у рукама својим бол, као од трња, и чињаше се светитељу та круна у рукама оштра и бодљикава као трн; и тада свјатјејшему патријарху би јасно да је то очигледно знамење оних зала и мука које ће овај цар нанети касније Цркви Христовој.

У почетку лукави цар скриваше у себи потајну јерес и показиваше се побожан, док се не учврсти па престолу. Али после великог рата са Бугарима, из кога он изађе као славни победник, он избљува скривани у њему отров злоће, и отворено показа да је иконоборац. А то

би на следећи начин. Вративши се из рата, цар се опомену једног монаха затвореника који му некада прорече да ће постати цар, што се и зби. Желећи да му се захвали за то пророчанство, цар му по једном верном слози свом посла разне дарове: златне и сребрне сасуде, намирнице и индијске мирисе. Али царев изасланик не затече тог монаха жива, јер беше умро, а место њега у том истом затвору живљаше његов ученик Саватије. Изасланик царев стаде молити Саватија да прими царске дарове, послане његовом учитељу, и да се моли за цара. Међутим Саватије одби и дарове и њиховог доносиоца, и изјави да је цар недостојан царског престола, пошто поштује иконе и покорава се догматима, прописаним од пређашње царице Ирине и бившег патријарха Тарасија. Притом бедник грђаше Ирину и Тарасија, називајући Ирину рисом а Тарасија смутљивцем народним; цару пак Лаву пређаше брзим губљењем царства и живота, ако што пре не одбаци иконе као идоле. Вративши се к цару, изасланик му исприча све што чу од црноризца, а предаде му и писмо о томе од овога. Збуњен тиме, цар дозвољава овог највернијег саветника по имену Теодота, сина Мелисијског[14] патриције Михаила, званог Каситер, и насамо се саветова с њим шта да ради. А Теодот, давно заражен иконоборском

јересју, очекиваше само згодну прилику, да отворено изрази своје зловерје. Он даде цару овакав савет: У Дагистинском манастиру живи један свети монах, чудотворац и прозорљивац: потребно је с њим поразговарати и поступити по његовом наређењу.

Када он то рече, и цар пристаде на то, Теодот кришом отиде хитно у Дагистински манастир к томе црноризцу, који беше јеретик, и рече му: Наредне ноћи цар ће доћи к теби у худој одећи, да поразговара с тобом о вери и другим стварима, и да добије од тебе паметан савет. А ти му саветуј да прими одбачене догмате пређашњег цара Лава Исавријанца, и да из Божјих храмова избаци идоле (тако овај бедник називаше свете иконе). Затим се постарај да га уплашиш, да ће он, ако то не уради, за кратко време изгубити и живот и царство; ако пак обећа да ће то урадити, онда му ти пророчки предскажи дуг живот и сретно царовање.

Тако се јеретик Теодот договори са тим монахом јеретиком, да привуку к своме зловерју цара, већ наклоњеног замисли срца њихова. Цар пак, не знајући ништа о лукавству Теодотовом, чим паде ноћ упути се к том тобожњем чудотворцу и лажном пророку, прерушен у худу одећу, да га не би распознали. А вођаше га исти Теодот. Када дођоше к споменутом црноризцу и отпочеше

разговор, црноризац стојећи близу цара, и као да преко Божјег откривења познаде у њему цара, с чуђењем рече: Ниси добро поступио царе, худом одећом скривајући пред нама своје царско достојанство. Но, иако си тако урадио, ипак благодат Божја не допусти да дуго останемо у незнању, него нам откри да си ти цар а не обичан човек.

Чувши то цар се запрепасти, и поверова да је овај црноризац и свети човек, и чудотворац, и прозорљиви пророк. И цар се лако приклони свему што му он нареди, ни најмање не сумњајући у оно што уста овога прорицаху, и примајући као душекористан и здрав савет овога који уствари беше душегубан и пун змијског отрова. И обећа цар да ће сместа извршити све што му саветова црноризац јеретик, нахушкан од сличног себи јеретика Теодота. И оде цар пун зле намере, да покрене гоњење светих икона.

И тако, слично силној олуји, цар одмах поче смућивати Цркву Христову: свјатјејшаго патријарха Никифора, који не пристаде на његов безбожни предлог, он посла на заточење у Проконис[15] то исто он уради са Теофаном, настојатељем обитељи, познате под називом Велико Село,[16] и са Теодором Студитом,[17] и са многим другим великим и богонадахнутим

оцима, који се силно противљаху њему. Све их цар прогна и посла на заточење по блиским и далеким земљама. А на патријаршијски престо узведе на сам Ускрс гореспоменутог јеретика Теодота Мелисијског, званог Каситер, свог саветника. И би он као „мрзост опустошења“ која стоји на месту светом (ср. Мт. 24, 15; Дан. 9, 27).

Тада Бог, у праведном гњеву свом на безумног цара, допусти изненадну најезду иноплеменика, Арабљана. Јер они, становници источних пустиња, сабраше сву силу своју и упадоше у грчке области пустошећи земљу, нападајући палестинске манастире, међу њима и обитељ светога Саве Освећеног, у којој монаховаше блажени Теодор са братом својим Теофаном. Свјатјејши патријарх светог града Јерусалима разумеде да је ово казна за грехе и последица гњева Божија због поругања и одбачења светих икона. Покренут ревношћу за Православље, он стаде тражити начин како да угаси огањ и да изобличи зло чињено од нарушилаца отачких предања и новатора. У томе тражењу начина он нађе да је најподеснији за тај посао преподобни Теодор, чувен по праведности и мудрости, човек који дише божанском ревношћу и као неустрашив јунак стоји на стражи Православља. Оградивши га молитвом и утврдивши надом у

Христа, патријарх га посла у царски град да изобличи безакоње.

Као послушан син, блажени Теодор не одби извршити наређење, него се с радошћу покори, готов да за праву веру прими не само многобројне трудове него и највећа страдања, и да душу своју положи за поштовање светих икона. Узевши са собом брата свога Теофана, преподобни Теодор крену на пут и брзо стиже у царску престоницу. Тамо он најпре неустрашиво изобличи због јереси најамника, који не беше пастир, тојест лажног патријарха Цариградског, Теодота Мелисијског. Изобличи га што развраћа оне којима управља, упропашћује оне које храни убитачном храном јеретичког учења, убија оне које пасе, и разара цркву правоверја градећи идолиште зловерја. Затим преподобни ступи пред самога цара, и имајући у устима реч Божију као оштар мач, стаде застрашивати цара, доказујући му да он погубљује не само своју душу него и људе Божје развраћа обманом и вуче их у своју погибао. И мољаше преподобни цара да се остави злочестивог умовања и врати побожности.

И онда рече цару: Можда ћеш на тај начин умилостивити Господа, и нећеш испити сву чашу гњева Божија који те већ притискује. Удививши се слободи говорења преподобнога,

убедљивости речи његових, кротости нарави његове, и неустрашивој смелости његовој, цар се у исто време и постиде његове свете честитости, и кротко прими његово изобличавање. Затим дозвавши га други пут, цар пријатељски разговараше с њим, и упита га ко је он, откуда је дошао, и шта жели да постигне својим неустрашивим изобличавањем. Преподобни обавести цара да му је отачаство Палестина, и да је отуда дошао ради тога, да се отворено заузме за поштовање Бога, пошто види како срамоте Цара Небеснога на иконама Његовим и вређају Га неправедно гонећи побожне служитеље Његове. Притом рече цару: „Не треба се стидети и бојати цара земаљског, када он гњеви Бога“.

Затим преподобни стаде излагати догмате свете вере и учити о одавању дужног молитвеног поштовања божанским иконама. Наводећи притом многа места из Светога Писма он додаде и ово: Поштовање светих икона је знак наше љубави и стремљења ка Христу, као и сведочанство наше вере и нашег исповедања истинитости Његовог оваплоћења. – Цар се дуго препираше с преподобним, противстављајући му разлоге свога зловерја, али без икаквог успеха, пошто речи божанственога мужа беху тврде као дијамант и вера његова

непоколебљива као тврда стена. И после дуге препирке Теодор победи цара и доказа му неодрживост његових схватања. Шта онда уради лукави цар? Он смисли да ласкама поколеба непоколебљиви стуб, покушавајући да молбама и даровима, и обећавањем почаста, приволи преподобног Теодора на једномислије с њим, но и то остаде без успеха. Најзад преподобни рече цару: Царе, ти си заборавио завете које си дао Богу када архијереј стављаше круну на главу твоју. Поштеди душу своју, и врати Цркви украс њен. Не ратуј са Богом, Судијом праведним и крепким.

Тада цар, променивши лукаву кротост у своју природну и својствену му зверску јарост, нареди те исповедника Христова Теодора и брата му Теофана дуго и силно бише. Затим их обојицу посла на заточење у морско ждрело, заповедивши да им нико не даје ни храну, ни пиће, ни одећу, да би, – рече безбожни цар -, зли злом смрћу погинули.

Док светитељи тако страдаху за Христове иконе, „Бог – Господ одмазде“ не закасни праведним судом Својим узвратити незаконнику. Јер цар, који имађаше и име зверско и нарав зверску, погибе као звер: би заклан. А погибија та беше предсказана нарочитим откривењем, које доби царева мајка на кратко време пре погибије

несрећног сина њеног. А она много већ година беше удовица и провођаше живот у уздржању. Она имаде у сну овакво виђење: изгледало јој је као да иде у Влахернску цркву Пречисте Дјеве Богородице,[18] и улазећи на врата она срене неку пресветлу Дјеву, окружену мноштвом људи у белим хаљинама, а сва црква беше пуна крви која је као река текла; она Дјева нареди једноме од белоризаца да захвати и напуни крчаг крвљу и да мајци безбожнога цара да пије. Видећи то, мајка царева рече са ужасом: Ја већ много година не једем меса због удовиштва мог. Како ћу онда пити ову крв? – Тада је пресветла Дјева она са гњевом упита: „А зашто син твој не престаје проливати крв и тиме гњевити мене и мога Божанског Сина?“

При томе се мајка царева пробуди, пуна страха и трепета. И од тога времена она непрестано и са многим сузама саветоваше свога сина, цара, да престане гонити свете иконе и због њих проливати крв хришћанску. Али други Јуда, роб јереси и лукава варалица, остаде непоправљив. А догоди се и друго страшно виђење, које сам цар имаде на шест дана пре своје језиве погибије. Цару се у сну јави свјатјејши Тарасије, патријарх за царевања Ирине и Константина, који већ беше давно преминуо. Са великим гњевом патријарх Тарасије наређиваше некоме

мужу Михаилу, да цара удари мачем.

Извршујући наређење, Михаило снажно удари цара и прободе га скроз.

Сам то видевши у сну, цар се пробуди не без великог трепета, недоумевајући шта ово има да значи. Но држећи да у манастиру светог Тарасија има неки Михаило који намерава да га убије, он одмах посла да му отуда доведу монахе; и распитујући за Михаила, он нареди да их држе у оковима док му они из своје средине не покажу Михаила.

У то време у Цариграду живљаше неки војвода по имену Михаило, а по надимку Травлос или Вавлос,^[19] родом из Амореје.^[20] Раније он сам много помагаше Лаву да се докопа царског престола, и бејаше му веран и мио, те му цар Лав као кум крсти сина. Међутим, тај Михаило се касније због нечега разљути на цара, и своје пријатељство промени у непријатељство; и он је много пута, веселећи се са пријатељима својим, у пијаном стању неопрезно говорио рђаве ствари о цару. А неки, који потајно беху непријатељски расположени према цару, видећи Михаилово непријатељско држање према цару, придружише се њему; и број њихов не беше мали. И они се договорише да цара убију и Михаила доведу на престо. Али Михаило, необузdana језика, не умеде да ћути, него се

негде похвали да ће бити цар. То дође до царевих ушију, и он одмах ухвати Михаила, и осуди га да жив буде спаљен. Окованог Михаила већ вођаху у купатилску пећ да га спале, чему и сам цар присуствоваше, желећи да својим очима види његов крај. То беше 24. децембра, на Бадњи дан, уочи Божића. Међутим царева жена Теодосија, дознавши за то, хитно изађе из дворца, и стаде с гњевом корити цара и називати га богопротивником што ни свети Празник не почитује када се има причестити Божанским Тајнама. Цар је послуша и нареди да Михаила врате, одлажући његово спаљивање за друго време. А затим, окренувши се к царици, рече: Жено, поступих како си ми наредила, послушавши твој гњевни савет; али ћеш ти и деца наша ускоро видети шта ће после овога бити.

Овим речима безакони цар невољно изрече о себи пророчанство, јер му крај беше врло близу. Окованог пак Михаила цар повери на чување дворском стражару Папију, а сам узе код себе кључеве од окова сужњевих. И сву ту ноћ цар проведе без сна и тужан: јер туговаше у њему дух његов, не знајући шта да уради. Но уставши, цар сам пође да види сужња шта ради: да ли плаче и тугује, као што је обичај код осуђених на смрт. И кад он тихо отшкрину тајна врата од

Папијеве собе, он угледа нешто потпуно неочекивано за себе, наиме: Михаила, кога се надао затећи тужна и сетна, он угледа где дубоким сном спава на високој и дивно намештеној постељи Папијевој, а Папија где спава на голој земљи. Цар се запрепасти видећи осуђенога сужња у толикој почаст и спокојству, и удаљи се љут, претећи да ће одмах погубити не само Михаила него и Папија. То чу један момак који се налазио на спавању у тој истој соби; и познавши цара он пробуди Михаила и Папија, и исприча им како је долазио цар и претио да ће их обојицу погубити. И све њих обузе страх. Тада Михаило, без противљења од стране Папија, одмах посла к својим једномишљеницима неког Теоктиста са оваквом поруком: „Ако ви без икаквог одлагања не приведете одмах у дело оно о чему смо се договорили, онда ћу ја сутра испричати цару све и оптужити посебно свакога од вас, да би не само ја изгубио главу него и сви ви са мнош“.

Завереници се уплашише од овакве претње, па се састадоше и стадоше се договарати како да спасу и себе и Михаила од ове опасности и смрти. Ово се догађаше у поноћи, и у црквама отпочињаше уобичајено бденије Рождеству Христовом. Пошто се завереници договорише, они сакрише оружје под своје хаљине и упутише

се царском дворцу, к такозваној Слоновој капији. Тамо се измешаше са царским певачима, који кроз ту капију улажаху у придворну цркву, и заједно с њима уђоше у цркву, тобож на бденије. Дође и цар у цркву, и по свом обичају, стојећи за десном певницом, отпочињаше сам црквено појање, а имађаше врло громак глас. И када се већ певаше Канон и приближаваше се седма песма, завереници стадоше тихо говорити један другоме: Шта стојимо овде дангубећи? Ево, скоро ће се завршити појање. Шта ми чекамо?

У то баш време цар громко запева: „Всецарја љубовију уловленији отроци, укориша“.[21] Тада један од завереника извуче мач испод хаљине, полете на цара, али учини погрешку: уместо цара он удари хоровођу десне певнице, да ли зато што је хоровођа по расту био сличан цару, или што је због зиме био покривене главе као цар. Када хоровођа нагло откри главу, погрешка се обелодани. А цар, схвативши да је посреди завера, побеже у олтар, дохвати крст и стаде њиме заштићивати себе на дверима, одбијајући ударце завереника. Утом налете неки страшан војник огромнога раста. Угледавши га, цар га стаде заклињати олтаром Божјим да му не чини зла. „Сада је време не заклињања већ убиства“, – одговори овај и зададе мачем Лаву Јерменину

силан ударац и тешко га рани одсекавши му руку заједно са крајем крста. Тада и остали војници стадоше касапити цара; и он павши на земљу ваљаше се у крви својој још дишући.

Један пак војник, видевши да цар још дише, одруби му главу.

Тако, заклан као звер, безакони цар у страшним мукама изврже душу своју у освитак дана. Он би убијен на самом оном месту где се најпре дрзну бацити на земљу икону Спаситељеву, попљувати је и ногама згазити. Царова Лав Јерменин седам година и пет месеци; по својој свирепости он беше раван великим древним гонитељима Цркве. После убиства тело његово би бачено на трг усред града и читав дан лежаше измрцварено, и нико се не нађе да ожали његову смрт, него се сав град радоваше.

Прича се још и то, да се у тренутку, када овај бедни иконохулник би убијен, чуо с неба неки радостан глас који је многим објављивао смрт злочестивог цара. Неки морнари, чувши тај глас, записаше час, и потом дознадоше да је то био онај час у који погибе зверолики крвопија. С децом пак његовом уради се двоструко страшније од онога што он уради са децом свога претходника, цара Михаила Рангаве: јер као што он ушкопи два сина цара Михаила, тако беше ушкопљени и његова четири сина:

Василије, назван Константин и предодређен за цара, Саватије, Григорије и Теодосије. Но Теодосије, не могавши поднети болове ушкопљења умре, и би погребен заједно са оцем; а Василије, преименован у Константина, онеме од болова ушкопљења. Сви они бише заточени са својом мајком.

Чим Лав би убијен, војници похиташе к Михаилу и посадише га на царски престо онако са оковима на ногама, јер кључ од окова, као што је речено, чуваше сам цар. Затим, када се раздани, они покидаше окове и одведоше га у велику цркву. И крунисан би Михаил Травлос за цара на сам Божић.

После зацарења Михаилова сви исповедници Христови бише пуштени из заточења, и сваки несметано оде своме дому. Иако нови цар Михаило не беше православан већ присталица иконоборске јереси, ипак не гоњаше православне, препуштајући свакоме слободу да верује по својој вољи. Он беше човек ненаучен речи Божјој, и не бављаше се књигом; сав беше погружен у сујету и житејске бриге.

Блажени Теодор са својим братом Теофаном врати се из заточења не у своје отачаство, Палестину, него у Цариград – место које им беше пало у део ради проповеди, и почеше јавно проповедати побожност, и многе одвраћаху од

иконоборске јереси и учашу Православљу. У то време живљаше у Цариграду неки човек по имену Јован,[22] који припадаше истој, иконоборској јереси којој и цар, и имађаше велики утицај на цара. Носећи монашку одећу и лицемерно се показујући као образац врлина, он опчини не само цара него и многе чланове Сената, те га они слушаху и држаху се његових лукавих савета, као мудрих. Он касније и на патријарашки престо ступи после Теодора јеретика, будући и сам такав исти јеретик. Не желећи гледати на слободи Теодора и Теофана, та два светилника Православља, који просвећиваху сав царски град, он их предаде тамници. Затим их призва к себи на разговор и дуго се препираше с њима. Али пошто их не могаде победити, он издејствова код цара као његов учитељ и први саветник, те их изагна из града и посла на заточење у крај, зван Состенијум.[23] Но за препободне исповеднике туђи крај постаде Христа ради као отачаство, јер они овуда беху готови страдати за Христове иконе.

Убрзо после тога умре цар Михаило, оставивши за собом на престолу сина Теофила,[24] који усрдније од других беше привржен иконоборској јереси и који поново подиже гоњење на Цркву. И опет почеше избацити свете иконе и исмевати

их; и опет почеше спремати за православне истјазања, судишта, тамнице; и опет се обновише сваковрсна неправедна мучења. И многи бише мучени, да би се покорили царској вољи; и многи, уплашивши се мука, потчињаваху се, мада се доцније и покајаше. Тада и светог Теодора с братом постигоше нова страдања. Цар би обавештен о њему да је непоколебљив у своме исповедању и непобедив у речи, и као што сам почитује иконе тако и друге учи да тако чине.[25]

Безбожни цар одмах нареди, те блаженог Теодора са Теофаном и другим православнима доведоше пред градског епарха на суд. И пошто на суду, после дуге препирке речима, а и ласкања и претњи од стране епарха, свети Теодор се не покори, то њега обнажише и дуго време силно тучоше дебелим бичевима. А када мучитељи престадоше да га бију, он стајаше усред судишта наг и сав крвав на гледање ангелима и људима, радујући се ранама добијеним за Христа. Овај призор епарху изгледаше непристојан, но светитељ рече: „Ја сам борац, и изиђох да се борим са непријатељима за иконе Господа мога; а борци обично наги излазе у борбу. Због тога и ја стојим наг да, ако угледам кога од верних где изнемогава од рана које му ви сада задајете,

одмах подметнем под ударце тело моје место његовог. И тиме недостатак трпљења његовог допуним на телу мом“. – О, да силна јунака! О, неустрашивих речи! О, усрђа к Богу!

После тога блажени Теодор с братом би поново послан на заточење у Афусију.[26] И ко ће исказати њихова злопаћења на путу и у споменутом месту: окове, буре, глад, жегу, мраз, клевете, нападе, свакодневно умирање? – Доста је рећи, да они Христа ради све то радосно трпљаху, заједно са другим изгнанством.

Прођоше две године, и њих поново, по царском наређењу, доведоше у Цариград, и пред самога цара изведоше на испитивање. Јер цару беше много стало до тога, да их привуче у своје зловерје. А шта они у то време претрпеше, види се из посланице коју они касније написаше Јовану, епископу Кизичком.[27] У тој посланици они сами кажу о себи ово:

„Када нас приведоше к царевом дворцу, и ми, предвођени епархом, улажасмо на капију, цар нам се указа врло страшан и сав јаростан; а мноштво дворјана који предстојаху цару окружише нас, и ми се издалека поклонисмо цару. Он нам врло љутито и страховито грубо нареди да му приђемо ближе, па нас упита: У којој сте земљи рођени? – Када му ми одговорисмо: „У Моавитској“, он нас поново

упита: Зашто сте дошли овамо? – И пре но што му одговорисмо, он нареди да нас бију по лицу. И дуго нас страховито шамараху, да умало не падосмо на земљу; и да се ја, вели Теодор, не ухватих за одећу онога што ме је био, пао бих крај подножја царевог престола; међутим, држећи се за одећу бијућег ме, ја сам непомичан примао ударце. А кад престадоше да нас бију, цар нас поново упита: Зашто сте дошли овамо? – Ми смо ћутали и гледали у земљу, пошто још не бесмо дошли к себи од силних болова, нанесених нам батинама. Тада цар, обративши се епарху који је близу стајао, бесно вичући и гадно псујући, рече: Вуци их одавде, па им жигоши лица, и онда их предај двојци Сарацена,^[28] да их одведу у њихову земљу.

„Недалеко пак стајаше неки стихотворац, који држаше у рукама хартију, на којој беху исписани стихови односно нас. Цар му нареди да стихове прочита, па додаде: Ако су стихови и рђави, нек те није брига! – Стихотворац одговори: Довољни су и овакви стихови за поругу њима. – Неко пак од присутних примети: Они, господару, нису ни достојни бољих стихова. – Онда бише прочитани следећи стихови:
Пошто сви воле посећивати град,
Где ноге Божије стајаху
Дајући радост свету, –

Тамо се појавише и ови
Најпокваренији сасуди заблуде.
И пошто се одадоше многим гресима,
Они – неверници и непотребни
Бише отуда као злочинци прогнани.
Али они, добегнувши у овај царски град,
Не престадоше зло творити свуда.

Зато им лица жигосаше,
И они одавде као зли прогнани бише.

„Пошто саслушасмо читане стихове, цар нареди да нас одведу под стражу. Но када ми изиђосмо, неко нас сустиже и нареди да се вратимо; и ми хитно опет бисмо изведени пред цара.

Угледавши нас, цар рече: Изгледа ми да ви, одлазећи одавде, говорасте себи: наругасмо се цару. Али ево, ја ћу се прво наругати, па вас онда отпустити.

„Рекавши то, он нареди да нас свуку. И пошто нас свукоше, прво почеше бити мене, вели Теодор. При томе сам цар помагаше онима који ме бијаху и непрестано викаше: Биј јаче! – И бише ме по плећима и по прсима без икакве поштеде и милости. А док ме бијаху, ја сам узвикивао: „Ми ти ништа не сагрешисмо, царе!“ а и ово: „Господе, помилуј! Пресвета Богородице, дођи нам у помоћ!“

„Затим стадоше бити мога брата, који је на сличан начин вапио и говорио: Пресвета

Богородице, Ти си са Сином својим бежала у Египат, погледај на мене мученога! Господе, Господе, Ти избављаш слабога из руку силника, не удаљи помоћ Твоју од нас!

„Пошто нас цар изби до миле воље, он поново нареди да нас одведу под стражу“.

Све то написаше о себи епископу Кизичком сами храбри страдалци.

Након пак четири дана они поново бише изведени пред епарха. И он умиљато рече: Причестите се с нама само једанпут, па ћу вас пустити да идете куда хоћете. – Блажени Теодор се насмеја и рече: Господине епархе, твој предлог личи ми на то, као кад би ми неко рекао: једно те молим, дозволи ми само да ти одсечем главу, па онда иди куда хоћеш. Знај дакле: лакше је земљу преместити горе а небо доле, него ли нас одвратити од Православља. Тада епарх нареди да им се лица жигошу на тај начин што ће се на њима урезати горе наведени стихови. А страдалцима још не беху зарасле недавно задобијене ране, и још их силно бољаху. Но без обзира на то, њих растегоше на даскама полеђушке, и почеше им бости чела и лица нарочитим справама, урезајући им споменуте стихове. Читав дан њих мучише тим урезивањем, и тек кад сунце зађе и сумрак паде мучитељи престадоше са мучењем. А жигосани,

„начертани“ страдалци, одлазећи од епарха, говораху: Знајте сви ви што сте овде, да ће херувим који чува рај, када угледа на лицима нашим овај урез, ово начертање, спустити свој пламени мач и дати нам слободан улазак у рај. Јер ово ново мучење, које нам ви приредисте, од века било није. Нема сумње ова ће се начертања обрести и на лицу Христовом, и кривица за то пашће на вас, јер Он каже: Када учинисте једноме од моје најмање браће, мени учинисте (Мт. 25, 40).

После овог новог и безочног мучења, поднетог ради светих икона, и док крв још тецијаше, светитеље затворише у тамницу. Затим их, по наређењу горе споменутог Јована, у то време већ патријарха, поново послаше на заточење у Апамеју Витинијску.^[29] При томе би издато наређење: да, када тамо умру, не удостојити тела њихова погребом човечанског, него их као скотске мрцине избацити далеко изван града. Када пак свети исповедници путоваху у заточење, догоди им се да пролажаху поред оног острва на коме у то време живљаше, такође у заточењу ради светих икона свети Методије, касније патријарх Цариградски. Он тамноваше тамо, затворен у једној гробници са два разбојника, а храну добијаше од неког рибара. Сревши се случајно на путу са тим рибарем,

светитељи дознадоше од њега све о светом Методију. Али пошто им беше немогуће да се виде с њим, јер војници који их спровођаху беху веома свирепи, они му написаше и послаше по том рибару ову малу песмицу:

Живоме мртвацу који у гробу обитава, На земљи живи а небо проходи, Пишу оковани сужњи у оковима, Пишу они којима су лица начертана. Прочитавши ову песмицу, и дознавши из рибарева казивања много шта о преподобним страдалцима, свети Методије се утеши духом, и узнесе благодарност Богу који их укрепљује на такав подвиг. И написа преподобним страдалцима овакву песмицу:

Записане у непропадљиву књигу небеску,

Двојицу, жигосане на лицима,

Њих, онај што је пре смрти погребен,

Поздравља сужањ жив сахрањен.

Вођени од војника, преподобни стигоше у

Апамеју, носећи на челима својим веродостојан

знак своје благочестиве вере у Христа. И тамо

они бише затворени у тамницу. Преподобни

Теодор, већ веома стар и изнемогао од

многобројних рана и поднесених трудова, заспа

у тамници о Господу на дан светог

првомученика Стефана,[\[30\]](#) и отиде у вечни

покој, оставивши многострадално тело своје у

оковима за Христа добијеним. А брат његов по

телу и по духу преподобни Теофан, оплакавши свој растанак с братом и отпојавши надгробна песмопјенија, положи тело брата свога у дрвени сандук.

Прича се да се један велики по врлинама старац десио у Апамеји у време престављења преподобног Теодора и чуо ангелско певање одозго, што је било доказ о свечаном улажењу његовом са ангелима на небо.

По смрти цара Теофила, Цркви би дарован мир: јер благочестива царица Теодора са својим сином Михаилом[31] врати из заточења све свете оце и одаде им част и хвалу. Тада и свети Теофан би пуштен из тамнице. Он заједно са осталима дође у Цариград, носећи на своме челу знамење победе своје над зловерјем, и би знаменит међу светим оцима као херувим међу ангелима. У прву пак недељу свете Четрдесетнице бише веома свечано унесене у Цркву свете иконе.[32] За ту свечаност блажени Теофан написа и испева прекрасан канон.[33] Затим он би постављен за митрополита града Никеје и рукоположен од светог патријарха Методија, оног што раније беше заточен и затворен у гробници. И тако, светлост Православља засија и благодаћу Христовом потпуно би прогнана тама иконоборске јереси, која је сто двадесет година

смућивала и помућивала Цркву Божију. Ускоро после тога бише пренете из Апамеје у Халкидон[34] чесне мошти исповедника Христовог, преподобног Теодора,[35] при чему се од њих даваху многа исцељења у славу Христа Бога, слављеног са Оцем и Духом вавек. Амин.

НАПОМЕНЕ:

[10]Отац преподобног Теодора беше презвитер Јона, који се престави у манастиру светог Саве Освећеног. Спомен светог презвитера Јоне Црква прославља 22. септембра.

[11]Седми Васељенски сабор одржан у Никеји 787. године. Он утврди иконопоштовање, а сабор одржан под Константином Копронимом огласи за јеретички.

[12]Лав Јерменин царовао од 813-820. године.

[13]Управљао Цариградском црквом од 806-815. године; преминуо 828. године у заточењу; спомен његов Црква празнује 13. марта и 2. јуна.

[14]Мелиса – град у Фригији, која обухватала сав средњи део западне половине Малоазијског полуострва.

[15]Проконис – острво у Мраморном мору.

[16]Ова обитељ била недалеко од Цариграда.

[17]Настојатељ чувеног Студитског манастира,

знаменити Исповедник Православне вере. Његов свети спомен 11. новембра.

[18]Влахерна – крај у Цариграду на западној страни града. У време процвата Византијске царевине крај Влахерна се славио по свему Истоку својим светињама. Нарочито је крај Влахерна био познат по Богородичној цркви, подигнутој од цара Лава I Великог (457-474. год.), за време којег су у ту цркву, 474. године, биле положене чесне ризе Пресвете Богородице, донесене из Палестине. У тој цркви се чувао у златном ковчегу још и омофор Пресвете Богородице и део Њеног појаса.

[19]Надимак Травлос – латинска реч (грчка: Валвос = Балба) значи Муцави. Овај Михаило постао је доцније цар, и царовао од 820-829. год.

[20]Амореја – град у Малоазијској покрајини Фригији.

[21]Седми ирмос другог Канона на празник Рождества Христова.

[22]Јован Граматик – васпитач цара Теофила, касније патријарх Цариградски (од 832-842. године); умро у заточењу.

[23]Состенијум – крај у околини Цариграда.

[24]Теофил царовао од 829-842. године.

[25]Споменици те просветне делатности светог Теодора јесу поуке што су остале од њега. Њему

се приписује: „Размишљање о поштовању икона“ и књига „О православној вери“.

[26]Афусија, иначе Офиуса, – острво близу Цариграда.

[27]Кизик – град у северозападном делу Мале Азије, на јужној обали Мраморног мора.

[28]Тако хришћански писци називају ове муслимане, нарочито Арабљане.

[29]Апамеја Витинијска тако се називала за разлику од Апамеје Сиријске. Витинија – северозападна област Мале Азије.

[30]Спомен светог првомученика Стефана празнује се 27. децембра; а тог истог дана празнује се и спомен светог Теодора Начертаног.

[31]Цар Михаил III од (842-867. године) ступио на престо када му је било четири године, стога је државом управљала до 855. године његова мајка, царица Теодора.

[32]То је било 19. фебруара 843. године. Тај дан назван је даном тријумфа Православља; и установљено је да се тај дан празнује сваке године у прву недељу Великог Поста, и та се недеља зове Недеља Православља.

[33]Преподобни Теофан оставио је после себе многа дела у одбрану Православља; и нарочито је познат као писац канона; број канона које је он написао достиже до 148. Најбољи су му канони: Канон у недељу Православља, сви

Канони Апостолима, и Канони преминулима.
Поред тога свети Теофан је писао и стихире на
неке дане.

[34]Халкидон – град, налази се преко пута
Цариграда, на малоазијској обали Босфора.

[35]То је било још за живота његова брата светог
Теофана, који написа светом Теодору канон са
акростихом: „Твоја брате ближњаја плету хвали“,
тојест: Теби, брате, истинске плетем похвале.

